

Tkaniny zabytkowe w pierwszej połowie XVII wieku

Anna Warzecha

W zbiorach krakowskich kościołów i klasztorów zachowała się obszerna grupa obiektów, na podstawie której możliwe okazało się przedstawienie pewnej ciągłości chronologicznej, procesu rozwoju wzornictwa tekstylnego czy przemian stylowych i wpływów kulturowych zachodzących w historii tkanin od XV do końca XVII w. Badania zebranego podczas inwentaryzacji materiału zabytkowego zaprezentowano w obszernej publikacji podsumowującej efekty projektu¹.

Zasadniczym celem tej publikacji jest identyfikacja i uporządkowanie tekstyliów rozproszonych w zasobach sakralnych. Dokładne omówienie ich historii, kompozycji, techniki wykonania uzupełnione stanem badań stanowi porównawczą bazę danych opracowaną w oparciu o materiał na co dzień trudno dostępny, zamknięty w kościelnych skarbcach.

Przeprowadzona w pierwszym tomie katalogu analiza tkanin z XV i XVI w. stanowi punkt wyjścia do dalszych rozważań i poszerzenia problematyki badań w zakresie wzornictwa i technologii produkcji materii nowożytnych. Tom drugi poświęcono przekrojowemu opracowaniu tkanin datowanych na okres XVII stulecia.

Wiek XVII przynosi zasadnicze zmiany w zdobnictwie tkanin, choć początkowo wciąż są obecne motywy i układy modne w poprzedniej epoce. Niemniej jednak już pod koniec XVI stulecia dają się zauważyć pewne tendencje, które rozwiną się w 1. połowie XVII w. Jest to przede wszystkim ogólne rozluźnienie kompozycji i rozbicie jej na pojedyncze motywy. Przykładem deseni, który sprawia wrażenie ciągłej wici roślinnej, a w rzeczywistości składa się z asymetrycznych gałązek, jest zielona brokatela boków ornatu i bursy w kościele pw. św. Marka (zob. nr 118), datowana na 1. ćwierć XVII w. Drugą dość istotną cechą występującą przez całą 1. połowę tego stulecia jest spłaszczenie

¹ Podstawą do podjęcia tematu związanego z kompleksową analizą tekstyliów w zespołach interdyscyplinarnych były doświadczenia płynące z realizacji projektu pt. *Wykonanie interdyscyplinarnej bazy danych dokumentującej jedwabne tkaniny z zasobów kościelnych Krakowa z czasów od XV do k. XVII w., w oparciu o inwentaryzację i digitalizację danych*. Projekt był finansowany z budżetu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Narodowy Program Rozwoju Humanistyki, 0008/NPRH3/H11/82/2014 (11.08.2014).

rysunku i stylizacja motywów w kierunku bardziej dekoracyjnych i abstrakcyjnych form, ustępująca jednak stopniowo około połowy wieku. Motywy kwiatowe ukazane są najczęściej w projekcji bocznej, a wśród różnych form dominują kwiaty goździka, lilii, narcyza oraz bardzo charakterystyczne tulipany². Zwraca uwagę również wielka różnorodność wariantów deseni, co szczególnie dobrze jest widoczne w kompozycjach z luźnymi asymetrycznymi gałązkami³.

Na początku stulecia wciąż popularne są wzory sieciowe, swoim pochodzeniem sięgające jeszcze renesansu. Rysunek sieci staje się jednak luźniejszy, jakby delikatniejszy i nie tworzy zwartej struktury. Używany wcześniej motyw wazonu zanika i zostaje zastąpiony korzonkami lub – najczęściej – wiązką lancetowatych, strzępiastych listków, jak na ornatach z klasztoru Cystersów w Mogile (zob. nr 90) i z klasztoru Karmelitów na Piasku w Krakowie (zob. nr 93) czy na bursie w kościele pw. św. Barbary w Krakowie (zob. nr 91)⁴.

Z kompozycji sieciowych wykształciły się symetryczne układy z bukietami kwiatowymi o bardzo luźnej dyspozycji motywów. Przykładem takiej dekoracji mogą być aksamity z klasztoru Kanoników Regularnych Laterańskich (zob. nr 96) i z klasztoru Benedyktynów (zob. nr 95), datowane na 1. ćwierć XVII w.

Drugim typem wzoru, stanowiącym kontynuację tradycji XVI-wiecznej, są wielkoraportowe adamaszki, dekorowane stylizowanymi liśćmi potraktowanymi płasko, schematycznie. Przykłady takich deseni znajdują się w klasztorze Cystersów w Mogile (zob. nr 106) oraz kościele pw. Świętych Apostołów Piotra i Pawła w Krakowie (zob. nr 107).

Na tkaninach tego typu występują kwiaty w kształcie szyszek i gruszek, a także palmetowe, rozłożyste liście, nierzadko pokryte motywami trójkątów lub szachownicy. Deseń, choć stanowi pewną całość, zaczyna powoli rozluźniać się i rozbijać na poszczególne elementy. Ten sam typ wzoru zachował się na delii Gabriela Tarnowskiego, zmarłego w 1628 r., co potwierdza datowanie całej grupy na 1. ćwierć XVII w.⁵

² *Europäische Textilien* [kat.] s. 11; Borkopp Restle 2002, s. 8, kat. 32, s. 82.

³ Na ten temat zob. Thornton 1965, s. 88.

⁴ Thornton 1965, s. 85; Taszycka 1971, s. 55–56.

⁵ Taszycka 1971, s. 56, fig. 6.

W 1. połowie stulecia przeważają jednak wzory drobne. Na początek wieku datowane są tkaniny drobnowzorzyste o formach mocno zgeometryzowanych, przechowywane w klasztorach Benedyktynów w Tyńcu (zob. nr 114) oraz Dominikanów w Krakowie (zob. nr 115)⁶.

W deseniach tych widoczny jest luźny, asymetryczny układ motywów, który zdominuje zdobnictwo tkanin w tym okresie i najpełniej wypowie się w dekoracjach kwiatowych. Do wczesnych drobnowzorzystych tkanin należy również tkanina herbowa z klasztoru Franciszkanów-Reformatów i kościoła pw. św. Szczepana w Krakowie najprawdopodobniej ufundowana przez Zygmunta III Wazę (zob. nr 117)⁷. Zdobiona jest wicią roślinną, potraktowaną płasko, profilowo, z charakterystycznymi motywami tulipanów.

Do kompozycji z asymetrycznymi luźnymi motywami kwiatowymi, datowanych na 1. ćwierć stulecia, należy duża grupa brokatel utrzymanych w kolorach czerwonym, żółtym, popielatym i zielonym, które w różnych wariantach przedstawiają bukiety kwiatowe na cienkich, splecionych ze sobą łądzkach (zob. fragmenty brytów w klasztorze Bernardynek – nr 97, 125, 129, a także tkaniny w opactwie Cystersów w Mogile – nr 124, i klasztorach Franciszkanów – nr 108, 121, 123, 127, 128 czy Dominikanów w Krakowie – nr 119, 122).

Jest to już typowo XVII-wieczny deseń, choć zachowało się w nim jeszcze nieco przestrzenności widocznej w wywijających się płatkach i listkach. Bukiety uzupełniane są często motywami zwierzęcymi – głównie ptakami, choć zdarza się również nietypowy motyw panopliów (zob. nr 129). W 2. ćwierci XVII wieku ogromną popularność zdobędą również asymetryczne, luźno rozmieszczone desenie kwiatowe, najczęściej broszowane złotą nicią, których gałązki mają charakterystyczne proporcje – krótką łądzkę i duży kwiat, ciężący jakby ku dołowi. Kwiaty traktowane są profilowo, mocno przestylizowane, choć dają się dostrzec kształty wspomnianych wcześniej goździków, lilii i tulipanów. Żeby urozmaicić sztywny schemat kompozycyjny, zestawiano ze sobą kilka ich rodzajów, często zróżnicowanych wielkościami, a w poszczególnych rzędach motywy przesuwano o połowę raportu⁸. Wśród prezentowanych tkanin największą różnorodnością

⁶ Maria Taszycka zwraca uwagę, że zmniejszenie deseni wiązało się z przemianami w modzie następującymi od XVI w., jednak w Polsce tkaniny te nie cieszyły się wielką popularnością, zob. Taszycka 1971, s. 75–76.

⁷ Markiewicz 1963, s. 511–513; *Narodziny stolicy* 1996, s. 355, kat. XI.10; Bender 2010, b.p., il. 16; Piwocka 2013, s. 153–162.

⁸ Markowsky 1976, s. 56; Taszycka 1971, s. 59–60.

charakteryzuje się welum z klasztoru Norbertanek (zob. nr 158) o aż ośmiu rodzajach kwiatów w dwóch wielkościach, dodatkowo zwróconych zarówno w prawo i w lewo, jak i w górę i w dół.

Jak przyjmuje Maria Taszycka, wzór pojawia się w latach 20. XVII w., a jego schyłek przypada na lata 40. tego stulecia, o czym świadczą dokumenty źródłowe oraz ikonograficzne, a także tkaniny o potwierdzonej atrybucji. Wczesnym przedstawieniem tkaniny z tym deseniem jest portret Andrzeja Boboli z 1629 r.⁹, natomiast do późnych przykładów należą ornaty z fundacji królowej Cecylii Renaty (zm. 1644 r.)¹⁰ czy kapa prawdopodobnie fundacji biskupa Jakuba Zadzika (zm. 1642 r.) z kościoła pw. św. Stanisława w Bodzentynie¹¹. Tkaniny z tym deseniem występują w niezliczonych wariantach, które powtarzają przyjęty schemat, ale różnią się w szczegółach tak, że niemal nie sposób odnaleźć dwóch identycznych. Można wyznaczyć kilka wariantów wzoru, które różnią się ułożeniem motywów i ich wielkością. Jednym z nich są tkaniny zdobione gałązkami jednej wielkości, w dużym formacie, jak w klasztorach Norbertanek (zob. nr 139) czy Klarysek (zob. nr 141), albo w formie drobnych gałązek, jak na ornacie w klasztorze Kamedułów (zob. nr 156). Najczęściej jednak występują dwie wielkości ułożone w różnej konfiguracji, na przemian w rzędach lub całymi szeregami (zob. nr 143–148, 152, 158). Przeważnie kwiaty zwracane są w prawo i w lewo naprzemiennie, choć zdarza się również, że w dół i w górę, jak na wspomnianym ornacie z klasztoru Kamedułów (zob. nr 156), czy na welum z klasztoru Norbertanek (zob. nr 158). Późnymi przykładami wzoru są tkaniny z klasztorów Klarysek (zob. nr 141) i Dominikanów (zob. nr 171), w których zmieniają się proporcje kwiatu – staje się on mniejszy w stosunku do łodyżki, a sama jego forma jest bardziej nerwowa, niespokojna. Badacze są zgodni, że upowszechnienie się deseniowi z luźnymi gałązkami miało związek z popularnością tkanin perskich dekorowanych w podobny sposób, które przybywały do Europy w XVII w.¹² Bez wątplenia związana jest z tym zjawiskiem również obecność wzorów określanych jako *alla persiana*, o wyraźnie orientalizującym charakterze (zob. nr 154, 186).

Obok tkanin broszowanych popularne były również adamaszki z motywami asymetrycznych motywów kwiatowych, najczęściej złożonych z dwóch bądź trzech przeplecionych gałązek spiętych u

⁹ Taszycka 1971, s. 59, fig. 12.

¹⁰ *Varsavia sacra* 1996, s. 270, kat. 113, 113a, 114, il. na s. 206–208. Tkanina ta jest identyczna z materią tzw. kompletu królewskiego w klasztorze Karmelitanek (zob. nr 148).

¹¹ *Ornamenta ecclesiae* 2000, s. 140, 156, kat. 282.

¹² Taszycka 1971, s. 73–75; Markowsky 1976, s. 57. Przykłady tkanin z luźno rozmieszczonymi asymetrycznymi gałązkami – zob. np. Biedrońska-Słota 2002, kat. 1, 21, 23, 29 i inne.

dołu pokaźnym liściem (zob. nr 163, 165, 170). Poszczególne motywy, choć traktowane oddzielnie i powielane rzędowo, rozmieszczone są ciasno, pokrywając całą powierzchnię tkaniny¹³. Do tej grupy zaliczyć można również tkaninę podszewek dwóch dalmatyk przechowywanych w klasztorze Norbertanek (zob. nr 162), o wzorze tak gęstym, że trudno dostrzec granice między poszczególnymi motywami.

Niekiedy gałązki są bardziej niespokojne i silnie odchylają się w przeciwnie strony, jak na podszewce welum w kościele Świętych Apostołów Piotra i Pawła (zob. nr 167) i na kapie z klasztoru Misjonarzy (zob. nr 166).

Motyw asymetrycznych gałązek często był połączony z niezwykle popularnym w Polsce wzorem *a onde*, zwanym w dawnej literaturze i w polskich źródłach „w wodę” (zob. nr 175). Połączenie kwiatów i wstęgi *a onde* występuje powszechnie (zob. np. nr 177, 178), choć niekiedy te drugie stanowią tylko delikatny subornament w tle (zob. nr 179, 180, 181).

Maria Taszycka zwraca uwagę, że motyw „wody” wspominany jest w dokumentach już pod koniec lat 20. XVII w. Z tego czasu pochodzi również atlas delii Gabriela Tarnowskiego zmarłego w 1628 r., na której to materii zachował się deseń falistej linii z asymetrycznymi gałązkami¹⁴. Wstęga *a onde* nie zawsze bywa ciągła. Czasami sprowadzona jest do krótkich falistych odcinków, jak na płaszczu kapy w domu Zgromadzenia Księża Misjonarzy (zob. nr 186). Może mieć również formę bardziej dekoracyjną, np. zdobioną podłużnymi listkami (zob. nr 182). Jak przypuszcza Maria Taszycka, w latach 40. XVII w. wstęga *a onde* przybiera formę wici roślinnej z drobnymi listkami, jak na tkaninie z grobu Cecylii Renaty¹⁵, do której nawiązuje dekoracja palki z klasztoru Dominikanów (zob. nr 183). Linie *a onde* przybierają niekiedy formę sieci, w której zamknięte są asymetryczne motywy roślinne (zob. nr 184, 187, 188, 190, 192). Prawdopodobnie pochodną wzoru „wody” jest również tkanina z klasztoru Kapucynów, w której gałązki zamknięte są w rodzaj sieci z lancetowatych listków (zob. nr 185), a także tylna kolumna ornatu z klasztoru Kamedułów o deseni naśladowującym morowanie (zob. nr 156).

¹³ Taszycka 1971, s. 62.

¹⁴ Taszycka 1971, s. 64. Zob. też: Gutkowska-Rychlewska 1968, s. 416–418.

¹⁵ Taszycka 1971, s. 66, fig. 29.

Na lata 1630–1640 można datować grupę tkanin o wielkoraportowych deseniach z motywami kwiatowymi ukazanymi z większym realizmem i dynamicznych, niespokojnych formach, co najwyraźniej widać w jakby płomienistych kształtach tulipanów (zob. nr 202).

Kwiaty nadal ukazane są głównie profilowo, ale pojawiają się też ujęcia w trzech czwartych. Podstawą do datowania tej grupy jest kaftan Istvana Esterhazy'ego (zm. 1641 r.)¹⁶. Te same cechy można dostrzec na adamaszku z klasztoru Kamedułów (zob. nr 204), a także na aksamitnych bokach ornatu z klasztoru Franciszkanów (zob. nr 205). Tkaniny te prezentują już odmienny układ kompozycyjny, względem pionowej osi symetrii z wicią roślinną. W kościołach krakowskich zachowały się jeszcze dwa warianty tej kompozycji w kilku odmianach kolorystycznych. Pierwszy wariant reprezentują tkaniny na ornatach w klasztorach Jezuitów, Franciszkanów i Kamedułów (zob. nr 208), drugi – dwubarwny – w klasztorze Franciszków i kościele pw. Świętych Apostołów Piotra i Pawła (zob. nr 206, 207). Wyróżnia je barwność (zwłaszcza grupę pierwszą) i zwiększony realizm w ukazaniu kwiatów. To pozwala zaliczyć je do grupy deseni zwanych przez Marię Taszycką *fiori alla naturale*¹⁷. Realizm w ukazywaniu motywów kwiatowych nasila się pod koniec 1. połowy XVII w. i występuje nie tylko na wspomnianych wielkoraportowych tkaniach. Można zauważyć go również w deseniach, w których widoczny jest jeszcze wpływ kompozycji z drobnymi asymetrycznymi gałązkami (zob. nr 200, 201).

Motywy realistycznie ukazanych barwnych kwiatów, choć nadal zachowują pewną odrębność, stają się coraz bardziej wygięte i sprawiają wrażenie, jakby łączyły się w jedną dekoracyjną wić. Interesującym przykładem integracji realistycznie ujętych motywów roślinnych z tradycyjną kompozycją wywodzącą się z podziałów sieciowych jest tafta broszowana barwną nicią na ornatach w klasztorze Kamedułów (zob. nr 197).

Obok dominujących w 1. połowie XVII w. motywów kwiatowych na tkaninach występują również drobne desenie geometryczne, wśród których wielką popularnością cieszą się drobne kostki lub romby, różniące się jedynie wielkością motywów. Najczęściej są to czerwone aksamity, które można znaleźć w klasztorach Franciszkanów (zob. nr 210), Dominikanów (zob. nr 209, 213) i Paulinów (zob. nr 211).

¹⁶ *Textiles from the Esterhazy Treasury* 2013, s. 90, kat. 7.

¹⁷ Określenie to autorka łączy ogólnie z barwnym traktowaniem motywów, nietypowym dla XVII w. Zawraca uwagę, że w źródłach tkaniny *alla naturale* pojawiają się od początku lat 30. XVII w., zob. Taszycka 1971, s. 70–72.

Sporadycznie pojawiają się również motywy zygzaków lub pasów, zawsze dekorowane drobnymi listkami i motywami kwiatowymi, jak w kolumnie ornatu z klasztoru Kamedułów (zob. nr 214) oraz na palce z klasztoru Karmelitanek (zob. nr 215). Interesującym przykładem jest gładki atlas z pikowanym wzorem w motyw zygzaków, z którego uszyte są boki ornatu w klasztorze Kamedułów (zob. nr 216).

Tkaniny z 1. połowy XVII w. stanowią bardzo bogaty i niezwykle różnorodny zbiór o wielu wariantach deseni. Dominują wzory kwiatowe, a niemal każdy z motywów jest odmienny i rzadko znajduje bezpośrednie analogie w dostępnej literaturze przedmiotu. Przeważają materie odzieżowe o raczej niewielkich deseniach, wśród których największą popularnością cieszą się wczesne barwne brokatele, broszowane złotem asymetryczne gałązki i tkaniny zdobione wstęgami *a onde*. Nie brak również wielkoraportowych adamaszków lub tkanin broszowanych barwnym jedwabiem, choć te są już znacznie rzadsze. Ogólnie zdobnictwo tego czasu wyróżnia się rozbiciem na pojedyncze, powtarzalne motywy, jednak ich forma jest zdynamizowana przez asymetryczny kształt zwróconych w różne strony gałązek lub nieregularną, niespokojną formę deseni *a onde* czy większych kompozycji roślinnych ułożonych względem pionowej osi symetrii.

Bibliografia

Antichi tessuti 2004 – *Antichi tessuti e paramenti sacri I tesori salvati di Montecassino*, a cura di R. Orsi Landini, Pescara 2004.

Bender 2010 – A. Bender, *Wzorzyste włoskie tkaniny jedwabne z polskimi herbami w XVI i XVII w.*, [w:] „*Pod niebem Północy*”. *Z dziejów polsko-włoskich związków artystycznych*, red. P. Kondraciuk, Zamość 2010, nlb.

Biedrońska-Słota 2002 – B. Biedrońska-Słota, *Perskie tkaniny jedwabne w zbiorach Muzeum Narodowego w Krakowie*, Kraków 2002.

Biedrońska-Słota 2011 – B. Biedrońska-Słota, *Zespół zabytkowych tkanin w kolegiacie św. Anny*, [w:] *Studia z dziejów kościoła św. Anny w Krakowie*, red. Z. Kliś, T. Węclawowicz, Kraków 2011, s. 209–222.

Bieniarzówna 1967 – J. Bieniarzówna, *Kłoczyński Marcin*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. XIII, red. E. Rostworowski, Wrocław–Warszawa–Kraków 1967, s. 54.

Borkopp Restle 2002 – B. Borkopp Restle, *Textile Schätze aus Renaissance ud Barock aus den Sammlungen des Bayerischen Nationalmuseums*, München 2002.

Borkowska 2005 – M. Borkowska OSB, *Leksykon zakonnic polskich epoki przedrozbiorowej*, t. II: *Polska Centralna i Południowa*, Warszawa 2005.

Daranowska-Łukaszewska 2000 – J. Daranowska-Łukaszewska, *Ornat, para dalmatyk, palka, bursa, dwie stuły i trzy manipularze (tzw. garnitur królewski)*, [w:] *Wawel 1000–2000. Skarby diecezji krakowskiej*, t. II, red. J. Nowobilski, Kraków 2000.

Daranowska Łukaszewska 2005 – J. Daranowska-Łukaszewska, *O zabytkowych tkaninach i haftach w kościołach i klasztorach krakowskich*, [w:] *Haftowane szaty liturgiczne a tradycja Kościoła. Teksty referatów wygłoszonych podczas sesji naukowej. 8 czerwca 2015*, Kraków, Kraków 2005, s. 27–33.

Dygat, Rybak 1977 – A. Dygat, A. Rybak, *Odrodzenie klasztoru zwierzyńskiego za ksieni Doroty Kątskiej (1591–1642)*, „*Nasza Przeszłość*” 1977, t. 47, s. 171–210.

Dzięgielewski, Maciszewski 1974 – J. Dzięgielewski, J. Maciszewski, *Maciejowski Bernard*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. XIX/1, red. E. Rostworowski, Wrocław–Warszawa–Kraków 1974, s. 48–52.

Errera 1907 – I. Errera, *Catalogue d'Étoffes. Anciennes et Modernes*, Bruxelles 1907.

Europäische Textilien [kat.] – *Europäische Textilien. Sammlungskatalog I des Kunstgewerbemuseums der Stadt Zürich*, oprac. E. Billeter, Zürich [po 1962].

Fanelli et al. 1989 – R.B. Fanelli et al., *Le collezioni di Palazzo Mosca a Pesaro. Tesutti e merletti*, Modena 1989.

Fishbach 1992 – F. Fishbach, *Historic Textile Patterns in Full Color*, New York 1992.

Gil 1997 – Cz. Gil OCD, *Życie codzienne Karmelitanek Bosych w Polsce w XVII–XIX wieku*, Kraków 1997.

Gniezno mater 2000 – *Gniezno mater ecclesiarum Poloniae* [kat. wyst.], red. S. Pasiciel, Gniezno 2000.

Gutkowska-Rychlewska 1968 – M. Gutkowska-Rychlewska, *Historia ubiorów*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1968.

Klasztory Karmelitanek 1904 – *Klasztory Karmelitanek Bosych w Polsce, na Litwie i Rusi. Ich początek, rozwój i tułactwo w czasie rozruchów wojennych. Rzecz osnuta na kronikach klasztornych. Kraków. I. Klasztor św. Marcina*, oprac. R. Kalinowski, Kraków 1904.

KZSP IV, II, 1 – *Katalog Zabytków Sztuki w Polsce*, t. IV, cz. II, 1, oprac. zbiorowe, Warszawa 1971.

KZSP IV, III, 2 – *Katalog Zabytków Sztuki w Polsce*, t. IV, cz. III, 2, oprac. zbiorowe, red. I. Rejduch-Samkowa, J. Samek, Warszawa 1978.

KZSP IV, V, 2 – *Katalog Zabytków Sztuki w Polsce*, t. IV, cz. V, 2, oprac. zbiorowe, Warszawa 1994.

KZSP IV, VII – *Katalog Zabytków Sztuki w Polsce*, t. IV, cz. VII, red. J. Daranowska-Łukaszewska, R. Henoch-Marendziuk, Warszawa 1995.

Lepszy, Tomkowicz 1924 – L. Lepszy, S. Tomkowicz, *Kościół i klasztor OO. Dominikanów*, Kraków 1924.

Liturgische Gewänder 2005 – Liturgische Gewänder und andere Paramente im Dom zu Brandenburg, oprac. H. Reihlen, Regensburg–Riggisberg 2005.

Mam ja skarb mam 2012 – Mam ja skarb mam... Cztery wieki Karmelitanek Bosych w Polsce. Wystawa z okazji czterystu lat pobytu Karmelitanek bosych w Polsce [kat. wystawy], red. J. Daranowska-Łukaszewska, Kraków 2012.

Markiewicz 1963 – M. Markiewicz, *Z zagadnień polskiego tkactwa renesansowego*, [w:] *Studia renesansowe*, t. III, red. M. Walicki, Wrocław 1963, s. 483–520.

Markiewicz 2014 – A. Markiewicz, *Aniołków dwa srebrnych i ornat ze złota szyty. Inwentarz zakrystii kościoła dominikanów w Krakowie*, [w:] *Sztuka w kręgu krakowskich dominikanów*, red. A. Markiewicz, M. Szyma, M. Walczak, Kraków 2014, s. 723–774.

Markowsky 1976 – B. Markowsky, *Europäische Seidengewebe des 13.–18. Jahrhunderts*, Köln 1976.

Marszał 1908 – J. Marszał, *Przewodnik po kościele i ruinach klasztoru benedyktyńskiego w Tyńcu*, Kraków 1908.

Moskal 2012 – *Memento Ludovicae. Szaty liturgiczne z kościoła Dominikanów w Podkamieniu*, [w:] *Sztuka w kręgu krakowskich dominikanów*, red. A. Markiewicz, M. Szyma, M. Walczak, Kraków 2012, s. 953–971.

Narodziny stolicy 1996 – Narodziny stolicy. Warszawa w latach 1596–1668 [kat. wystawy], red. naukowa P. Mrozowski, M. Werde, Warszawa 1996.

Nowak, Turdza 2000 – J. Nowak, W. Turdza, *Skarby krakowskich klasztorów*, Kraków 2000.

Nowak, Turdza 2002 – J. Nowak, W. Turdza, *Skarby krakowskich klasztorów. Zbiory oo. Jezuitów*, [folder wystawy], Kraków 2002.

Nowak, Turdza 2007 – J. Nowak, W. Turdza, *Skarby krakowskich klasztorów. Zbiory oo. Dominikanów* [kat. wystawy], Kraków 2007.

Nowak, Turdza 2012 – J. Nowak, W. Turdza, *Skarby krakowskich klasztorów*, t. II, Kraków 2012.

Okulicz 1999 – M. Okulicz, *In gloriam et decorem. Dawne szaty i tkaniny liturgiczne z diecezji warmińskiej*, Olsztyn 1999.

Ornamenta ecclesiae 2000 – *Ornamenta ecclesiae. Sztuka sakralna diecezji kieleckiej* [kat. wystawy], Kielce 2000.

Orsi Landini 2017 – R. Orsi Landini, *The Velvets in the Collection of the Costume Gallery in Florence*, Firenze 2017.

Ostrówka 2008 – B. Ostrówka SAC, *Tkaniny zabytkowe w zbiorach Archidiecezji Gnieźnieńskiej*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” 2008, 88, s. 145–209.

Pax et bonum 1999 – *Pax et bonum. Skarby klarysek krakowskich* [kat. wystawy], red. A. Włodarek, Kraków 1999.

Paszenda 1999–2000 – J. Paszenda, *Skąd się wzięła kongregacja kupiecka przy kościele św. Barbary w Krakowie?*, „Rocznik Krakowski” 1999–2000, t. LXV–LXVI, s. 65–70.

Piwocka 2013 – M. Piwocka, *O tkaninach, które zdobią i znaczą*, [w:] *Tekstylija w zbiorach sakralnych. Inwentaryzacja – konserwacja – przechowywanie*, red. H. Hryszko, Warszawa 2013, s. 154–162.

Poli, Riccadona 2014 – D. Davanzo Poli, N.M. Riccadona, *Otto secoli di arte tessile ai Frari. Sciamiti, velluti, damaschi, broccati, ricami*, Padova 2014.

Santangelo 1959 – A. Santangelo, *Tessuti d'arte Italiani*, Milano 1959.

Skarbiec kościoła SS. Annunziata 1988 – *Skarbiec kościoła SS. Annunziata*, oprac. M.G. Ciardi Dupre Dal Poggetto, tłum. A.K. Stryjecka Ariano, J. Szymankiewicz Casetti, Florencja 1988.

Skarby diecezji włocławskiej 1991 – *Skarby diecezji włocławskiej* [kat. wystawy], red. M. Zapędowski, Włocławek 1991.

Sokołowski 1898 – M. Sokołowski, *Inwentarz skarbcza kościelnego klasztoru Kamedułów na Bielanach przy Krakowie*, „Sprawozdania Komisji do Badania Historii Sztuki w Polsce” 1898, t. 6, z. 2–3.

Stanilewicz 2015 – K. Stanilewicz, *Znaczenie historyczne i wartość artystyczna szat liturgicznych w opactwa benedyktynów w Tyńcu*, „Tarnowskie Studia Teologiczne” 2015, t. 34, nr 29, s. 129–143.

Taszycka 1971 – M. Taszycka, *Włoskie jedwabne tkaniny odzieżowe w Polsce w 1 poł. XVII w.*, Kraków 1971.

Taszycka 1989 – M. Taszycka, *Inwentarz szat liturgicznych i innych tkanin zabytkowych z kościoła św. Marka w Krakowie*, „Nasza Przeszłość” 1989, t. 71, s. 115–136.

Tessuti antichi 1991 – *Tessuti antichi. La collezione cini dei Musei Civici Veneziani*, oprac. D. Davanzo Poli, Venezia 1991.

Tessuti nel Veneto 1993 – *Tessuti nel Veneto. Venezia e la Terraferma*, oprac. G. Ericani, P. Frattaroli, Verona 1993.

Textiles from the Esterhazy Treasury 2013 – *Textiles from the Esterhazy Treasury in the Budapest Museum of Applied Arts*, oprac. E. László, E. Pásztor, L. Tompos, Budapest 2013.

Thornton 1965 – P. Thornton, *Baroque and Rococo Silks*, London 1965.

Tomkowicz 1904 – S. Tomkowicz, *Bielany*, Kraków 1904.

Varsavia sacra 1996 – *Varsavia sacra. Skarby warszawskich kościołów* [kat. wystawy], red. K. Burek, A. Przekaziński, Warszawa 1996.

Walczak 2014 – M. Walczak, *Obraz Wizja Św. Jacka w Odrowążu jako vera effigies pierwszego polskiego dominikanina*, [w:] *Sztuka w kręgu krakowskich dominikanów*, red. A. Markiewicz, M. Szyma, M. Walczak, Kraków 2014, s. 595–622.

